

Saarna itsenäisyyspäivänä 2014, Pyhän Laurin kirkko, Vantaa
 Predikan på självständighetsdagen 2014, St. Lars kyrka, Vanda
 Niko Huttunen, dos.

Itsenäisyyspäivän raamatun teksti on Roomalaiskirjeen luvussa 12. Självständighetsdagens bibeltext står i Romarbrevets kapitel 12:

Jos on mahdollista ja jos teistä riippuu, eläkää rauhassa kaikkien kanssa. (Room. 12:18)

Håll fred med alla människor så långt det är möjligt och kommer an på er. (Rom. 12:18)

YLE uutisoi noin puolitoista viikkoa sitten, että yläkoululaiset ilmaisevat historian tunneilla yhä useammin huoltaan sotilaallisesta uhasta. Tieto Mainilan laukauksista tuntuu ahdistavan ajankohtaiselta. Eräs opettaja kertoo: "Oppilaat ovat huolissaan siitä, miten meidän käy jos Venäjä hyökkää ja miten nopeasti Suomi voitaisiin vallata. Minä muistutan heille, että meillä on hyvät välit Venäjään, enkä näe syytä siihen, miksi se muuttuisi."¹ Opettaja on oikeassa sikäli, että mitään välitöntä uhkaa ei ole näköpiirissä. Silti vastaus vaikuttaa väistelevältä. Ihan normaalia ei ole esimerkiksi se, että Puolustusvoimat sijoitti Hornet-hävittäjiä Helsinki-Vantaan lentokentälle.

Paavalin kehoitus rauhaan on ajankohtaisempi kuin viime itsenäisyyspäivänä. Se jää kuitenkin helposti pelkäksi hurskaaksi toiveeksi. On helppo toivoa rauhaa, mutta paljon vaikeampaa on sanoa, kuinka sitä voisi edistää. Vastaaminen edellyttää nykyisen tilanteemme ymmärtämistä ja Paavalin kehotuksen suhteuttamista siihen. Paavaliikkaan ei antanut kehotustaan pelkkänä yleisenä toiveena. Se sijoittui osaksi oman aikansa valtiopolitiikkaa. Tarkastellaanpa siis Paavalin kehotusta meidän tilanteemme valossa.

Efter Sovjetunionens nedgång ansåg många sakkunniga att Europa eller även att hela världen har övergått från maktpolitiken till en fredlig balans där relationerna baserar sig på dialoger och fördrag. Så tänkte till exempel amerikanska professor Francis Fukuyama som publicerade sin inflytelserika bok *Historiens slut och den sista människa* år 1992. Fukuyama påstod att den liberala demokratin har slutgiltigt överträtt andra ideologier. Därför är de stora idéstriderna och konflikterna över. Den militanta islamens och terrorismens uppgång bevisade snart att Fukuyama och hans idévänner hade fel, men i Europa kunde vi falla i fredssömn efter Jugoslaviens upplösningskrig. Dessa krig ansågs vara följsjukdomar av det förflutna som bara borde helas på vägen till den beständiga freden.

Nu har vi vaknat igen till den kalla världen, och det påminner oss på ett obehagligt sätt om det kalla kriget som vi redan drömde att vara bort. Men det var ju en dröm. I själva verket fanns maktpolitiken närvarande hela tiden. Efter Sovjetunionens nedgång Förenta Staterna nådde hegemoni i världspolitiken. Dess armé var övermäktig i jämförelse med alla andra arméer. Vi hade en så kallad hegemonisk fred, *Pax Americana* som väl kan jämföras med *Pax Romana*. En hegemonisk fred baserar sig på militär makt, den må bestå av amerikanska regementen eller romerska legioner. Militär makt kräver ekonomiska resurser och i detta avseende Förenta Staterna har försvagats under senare åren. Under samma tid har Ryssland investerat i sin

¹ http://yle.fi/uutiset/historian_opetuksessa_nakyy_nykyisyys_ylakoululaiset_pelkaavat_uusintaa_mainilan_laukauksista/7653075

armé. Vi är vid dörren till ett nytt och mera obalanserat Europa.² Paulus uppmaning att hålla fred är mer aktuell än under förra två decennierna.

Kiristynyt poliittinen tilanne näkyy myös kirkkojen välisissä suhteissa. Syyskuun alussa oli määrä pitää Venäjän ortodoksisen kirkon ja meidän kirkkomme väliset ekumeeniset neuvottelut Moskovassa. Valmistelut olivat jo pitkällä, kun kesäkuumilla venäläiset yllättäen asettivat ehdoksi yhteisen asiakirjan allekirjoittamisen. Lopulta kävi ilmi, ettei Venäjän ortodoksinen kirkko halunnutkaan käydä neuvotteluita. Syyksi ilmoitettiin Suomen piispojen ohje parisuhteen rekisteröineiden kanssa pidettävästä rukouksesta. Siinä ei näet tuomita homoseksuaalisuutta synniksi.³ Ohje on kuitenkin annettu jo vuonna 2011 eikä siis voinut tulla venäläisten tietoon vasta kesällä. Kaikesta päätellen taustalla on muut syyt, ilmeisesti yleispoliittiset.

Ortodoksinen usko on noussut Venäjällä tärkeäksi osaksi Vladimir Putinin politiikkaa. Krimin valtauksen jälkeen Putin muisti puheessaan mainita, että hänen kristinuskoon kääntynyt kaimansa Pyhä Vladimir sai kasteensa Krimillä vuonna 988. Putin totesi kasteen uskonnollis-poliittisen merkityksen erittäin selvästi. Se – näin sanoi Putin – ”määritteli Venäjän, Ukrainan ja Valko-Venäjän kansoja yhdistävän kulttuurin, arvojen ja sivilisaation lähtökohdat.”⁴ Tähän kuvaan sopii erinomaisesti se, että Venäjän ortodoksisen kirkon johtaja Kirill kantaa arvonimeä Moskovan ja koko Venäjän patriarkka. Huomattava osa hänen alaisistaan seurakunnista sijaitsee juuri Ukrainassa ja Valko-Venäjällä, mutta myös muualla, esimerkiksi Baltiassa.

Säännölliset neuvottelut Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa aloitettiin vuonna 1970. Tarkan valvonnankin alla ne muodostuivat venäläisille ikkunaksi länteen. Käsittäakseni Paavalin ohje ”Eläkää rauhassa kaikkien kanssa” toteutui muutenkin kuin vain rauhanpropagandana. Tämä yhteistyö onnistui keskellä kylmää sotaa, mutta nyt kirkkojen suhteet ovat kylmenneet. Vuorovaikutus on kuitenkin aina kahden kauppa. Paavali on vain realisti, kun hän varustaa kehotuksen rauhasta sanoilla: ”Jos se on mahdollista ja teistä riippuu.” Koskaan ei riipu vain meistä.

Fukuyamas fredsvision baserade sig på Georg Wilhelm Friedrich Hegels filosofi. Enligt Hegel utvecklas kulturen, civilisationen och även hela världshistorien genom konflikter: en tes kolliderar med en antites och denna konflikt resulterar i en syntes, något nytt sammanställt av tesen och antitesen. Syntesen blir en ny tes som kolliderar igen med en ny antites för att föda en ny syntes. En kedja av konflikter upphör i en viss tidpunkt som är historiens slut. Då har allt blivit färdigt liksom Fukuyama trodde. Men han hade fel. Han hade inte fel bara på den internationella nivån, utan också på den nationella nivån. I alla västerländska medier syns samhälleliga diskussioner som en oavbruten kedja av idékonflikter. Detta passar ihop med Hegels filosofi. Hegel trodde att utan konflikter sker ingen utveckling. Debatt och polemik är bara en form av konflikter: Ordet ”debatt” betyder ursprungligen ”strida” eller ”misshandla”, och ”polemik” kommer från det grekiska ordet πόλεμος, krig.

Men man kan också se debatter och polemik som mindre välsignande. Jubileumsfonden för Finlands självständighet (SITRA) publicerade i förra september en forskning av Yves Doz och Mikko Kosonen. Forskningen påstår att försvaret av tillvunna intressen i debatter leder till stagnation. I stället för en samhällelig

² Grundligt om förändringen i Fred Blombergs, *Euroopan voimatasapainojärjestelmä 1990-2012. Euroopan vakaus rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin näkökulmasta*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitoksen julkaisusarja 1: Strategisia tutkimuksia No 32. Helsinki 2013.

³ Arkkipiispan selostus tapahtumista kirkolliskokoukselle:

<http://kappeli2.evl.fi/kkweb.nsf/386d28582428f977c2256e38003edaf5/835941cd834ef3ccc2257d8700557e82?OpenDocument>

⁴ 18.3.2014 Kremlissä pidetty puhe suomeksi: <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1395200431780>

debatt rekommenderar forskningen dialog av den högsta grad, en dialog som bidrar till ömsesidig förståelse och kollektiv förpliktelse.⁵ Utveckling kan ske även utan konflikt, påstår forskningen. Om vi håller fred med alla människor – liksom Paulus krävde – kan vi ändå vara på väg mot utveckling.

Kun Paavali puhuu rauhasta, hän tarkoittaa nimenomaan rauhaa ulkopuolisten kanssa. Pieni kristittyjen ryhmä isossa Rooman valtakunnassa saattoi toimia vain sikäli, kun suhteet ulkopuolisiin olivat kunnossa. Ennen kehotustaan rauhaan Paavali nostaa esiin kristittyjen keskinäiset suhteet. Hän kuvailee näitä suhteita keskinäisenä arvostuksena ja koston välttämisenä (Room. 12:16-17).⁶ Kristittyjen keskinäinen yhtenäisyys on ikään kuin ennakkoehto rauhan säilyttämiselle myös suhteessa ulkopuolisiin. Hajanainen joukko on aina heikompi kuin yksimielinen.

Suomessa itsenäistymisvaiheiden traagiset muistot johtivat pitkän aikaa sellaiseen sisäpolitiikkaan, jossa yhtenäisyyttä pyrittiin kaikin tavoin luomaan ja varjelemaan: 1920-luvun sovintopolitiikka, Mäntsälän kapinan kukistaminen ja huippuna talvisodan yksimielisyys. Sodan jälkeen laitavasemmistoa suitsittiin ja lopulta edettiin konsensuspolitiikan aikaan. Tätä politiikkaa ei enää ihannoida kuin rajatuissa piireissä. Polarisaatio on pääsemässä valloilleen ikään kuin jokin päivittäin ”yhteiskunnallisena keskusteluna” tarjottu polemiikki johtaisi edistykseen. Kuka takaa, että viikko viikon perään toistuvat TV-debatit, loputtomat kolumnit ja kärjekkääksi muotoillut uutiset vievät asioita eteenpäin internetin keskustelupalstoista puhumattakaan?

Tragikoomisella tavalla tilamme näkyi hiljattain eduskunnassa tehdyssä avioliittopäätöksessä ja nyt sen jälkipyykissä. Oliko tarpeen kärjistä keskustelua siihen pisteeseen, varsinkin kun se jättää varjoonsa suomalaisen yhteiskunnan kannalta paljon vaikeampia asioita: turvallisuustilanne, talouden alamäki ja globaalissa mitassa ympäristöongelmat. Eikä tarvitse olla profeetta arvatakseen, että avioliittokeskustelu aukeaa uudestaan myös kirkossa ja vielä paljon aiempaa repivämpänä.

Kansankirkko on yhteiskuntamme peili. Uskonto on ihmisille siinä määrin sensitiivinen asia, että se tuo herkemmin esiin meidän tilamme. Eikä nyt näytä hyvältä. Huolestuttavinta tässä kaikessa on heikko sitoutumisen aste. Kun asiat eivät etene oman mielen mukaan, halutaan eristäytyä. Epäilen, että moni eroaisi valtiostakin, jos se vain voisi tapahtua muutamalla klikkauksella. Onko tämä enää se maa, joka yksimielisesti puolusti itsenäisyyttään? Koululaiset kysyvät, miten meidän kävisi, jos maamme hyökättäisiin. Olisiko aika ottaa *tämä kysymys* tosissaan, sillä se on meille elämän ja kuoleman asia.

Paulus var inte en idealist som trodde på en obesvärad fred. Han var en realist som kände den romerska maktpolitiken. Lite efter sina ord om freden talar han om överhöghet. Man måste lyda överhöghet – liksom han öppet säger – i fruktan av överhöghets svärd. Häri hörde Paulus samman med antikens människor som trodde på så kallade det starkares lag: ”Må det som är starkare alltid kuva det som är svagare” (Epiktetos, *Utläggningar* 1.29.13).⁷ Att hålla fred, sker inte nödvändigtvis mellan jämslida parter. Enligt Aristoteles det är

⁵ Yves Doz & Mikko Kosonen, *Governments for the Future. Building the Strategic and Agile State*. Sitra Studies 80. Helsinki 2014, s. 14–15. <http://www.sitra.fi/julkaisut/Selvityksi%C3%A4-sarja/Selvityksia80.pdf>

⁶ Jakeen 16 suomennoksessa puhutaan yksimielisyydestä, mutta sananmukaisesti Paavali kehottaa ”ajattelemaan samaa toisiinne”. Epäselvä ilmaus selittyy jatkon perusteella, jossa varoitetaan ajattelemasta ”korkeita” ja kehoitetaan ottamaan mukaan myös alhaiset. ”Samaa toisiinne ajatteleminen” tarkoittanee siis sitä, että toinen toisia pidetään samanarvoisena kuin itseä.

⁷ Min översättning. Mera om Paulus och den starkares lag, se Niko Huttunen, *Raamatullinen sota. Raamatun käyttö ja vaikutus vuoden 1918 sisällissodan tulkinnossa*. Historiallisia tutkimuksia 255. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura 2010, s. 114-122 och Niko Huttunen, ”How Fantasy Comes True. Paul Between Political Realism and Eschatological Fantasy” (publiceras snart i <http://www.stasisjournal.net/>).

viktigt att veta vilka möjligen kan bli statens fiender så att man kan – och nu använder han samma ord som Paulus (εἰρηνέω) – ”hålla fred med den som är starkare” (*Retoriken* 1359b39).⁸

Paulus' politiska realism är mycket viktigt för ett så litet land som Finland. Vi måste alltid minnas våra begränsningar i större länders maktspel som är ofta allt annat än osjälvisk. Johann Vilhelm Snellman uttryckte det så här: ”Hvarje nation är och måste vara egoistisk, arbeta blott för sitt eget bestånd. För henne finnes ingen annan bestämmelse än den, att höja sig öfver andra nationer och leda mensklighetens verldshistoriska utveckling. Ingen nation åter kan godvilligt underkasta sig en sådan ledning, och kriget måste derföre afgöra.”⁹ Och Topelius skrev: ”Denna allas sjelfviskhet gentemot sina likar, är en ständig drifkraft, som för folk, individer och mensklighet framåt.”¹⁰

Snellmans och Topelius äckelrealistisk syn på allas själviskhet innehåller en viss sanning, speciellt i en internationell politik. Det betyder att inget annat land bryr sig om vad som gagnar oss. På klassiska sättet uttryckte Snellman denna realism när han sade: ”Det är detta jag, om jag det förmådde, ville inskräpa outplå[n]ligt i mina landsmäns öfvertygelse: *att en nation bör lita endast på sig själf*. En sådan öfvertygelse innebär, att en nation icke skall begära och eftersträva något annat, än hvad dess makt räcker till att vinna och bibehålla.”¹¹ Men vilken makt har vi i mitten av stormakternas spel? Snellman påpekar att ”våldet icke styrer verden” och Topelius instämde.¹² Antalet av män och en effektiv utrustning är bara materiella fakta. Krigskonsten är ändå alltid beroende också på sådana immateriella fakta som vilja.¹³ Om allt berodde på materiella fakta, hur skulle då vårt lilla land kunna existera? Och där viljan finns, där finns också möjligheten att vilja hålla fred.

Niin, mitä me vastaamme koululaisille, jotka kysyvät, kuinka meidän käy ja kuinka nopeasti maamme voitaisiin vallata? Huomatkaa, että he eivät kysy, voidaanko maattamme vallata vaan kuinka nopeasti se tapahtuisi. Sanoisin, että he ovat realisteja. Maamme on pieni ja suurvalta voi sen valloittaa. Ainoa rauhoittava, mutta realistinen vastaus kysymykseen ”Kuinka kauan valloittaminen kestäisi” on tämä: se kestäisi *liian kauan*. Suurvaltakin laskee panos-tuotos -mittarein. Tämän vastauksen takana täytyy kuitenkin olla riittävä puolustuskyky. Se edellyttää kansaltamme riittävää yhtenäisyyttä, maanpuolustustahtoa ja materiaalista valmiutta.

Kun puolustuskyky on kunnossa, hyökkääjä huomaa valloittamisen hinnan liian korkeaksi ja jättää meidät rauhaan. Tämä on merkillinen paradoksi, jonka vanha, alkuperältään tuntematon latinankielinen sananlaskukin tuntee: *si vis pacem, para bellum*, ”Jos tahdot rauhaa, valmistaudu sotaan”. Paavali ei varmaankaan ajatellut, että suuressa Rooman valtakunnassa piskuisen kristittyjen joukon olisi tullut varustautua ase-in. Meidän

⁸ Min översättning.

⁹ J. V. Snellman, *Läran om staten* 65 = *Samlade arbeten* III, 1842-1843. Helsingfors: Statsrådets kansli 1993, 448, rader 45-50.

¹⁰ Zacharias Topelius, *Blad ur min tänkebok*. Helsingfors: Söderström & co 1898, 114 (Kapitel Folk och fädernesland).

¹¹ J. V. Snellman, ”Krig eller fred för Finland.” *Litteraturblad för allmänmedborgerlig bildning* 5/1863, 193-201 (s. 197).

<http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti/binding/135290#?page=5> Se även Vesa Vares, ”Reaalipolitiikka ja kansaliskasvatusta. J. W. Snellman ja fennomaaninen käsitys maanpuolustuslaitoksesta 1860- ja 1870-luvuilla, erityisesti vuosien 1877–1878 valtiopäiväkeskustelujen valossa.” *Kohti demokratian itsepuolustusto?* Turvallisuustieteellisen tutkimuskeskuksen vuosikirja 3. [Turku] 1992, 44-68.

¹² J. V. Snellman, *Läran om staten* 65 = *Samlade arbeten* III, 1842-1843. Helsingfors: Statsrådets kansli 1993, 448, rader 50;

Zacharias Topelius, *Blad ur min tänkebok*. Helsingfors: Söderström & co 1898, 114 (Kapitel Folk och fädernesland).

¹³ Carl von Clausewitz, *Vom Kriege* 1.22: ”Die Kriegskunst hat es mit lebendigen und mit moralischen Kräften zu tun, daraus folgt, daß sie nirgends das Absolute und Gewisse erreichen kann; es bleibt also überall dem Ungefähr ein Spielraum, und zwar ebenso groß bei dem Größten wie bei dem Kleinsten. Wie dieses Ungefähr auf der einen Seite steht, muß Mut und Selbstvertrauen auf die andere treten und die Lücke ausfüllen. So groß wie diese sind, so groß darf der Spielraum für jenes werden.”

<http://www.clausewitz.com/readings/VomKriege1832/Book1.htm#1>

asemamme on kuitenkin toinen. Toteuttaaksemme hänen kehotustaan rauhan säilyttämiseen, meidän on paitsi oltava kanssakäymisissä naapuriemme kanssa, myös pidettävä kunnossa puolustuskykyä.

On syvästi lohduttavaa huomata, että jo Raamatussa tunnetaan meidän tilanteemme. On syvästi lohdullista huomata, että Raamattu tarjoaa meille täysin realistista opetusta siitä, miten pienet elävät suurten keskellä. Jumala tuntee meidän tilanteemme, mutta uskallammeko itse tuntea sen vai pakenemmeko päivänpoliittiseen kuohuntaan? Ettekö kuule, mitä teille sanotaan: "Jos on mahdollista ja jos teistä riippuu, eläkää rauhassa kaikkien kanssa."

Rukoilemme: Rakas Taivaallinen Isä. Tee meistä rauhasi välikappale. Ohjaa meitä näkemään tilanteemme oikein ja etsimään niitä keinoja, jotka edistävät rauhaa siinä. Sinä olet ohjannut maatamme tähän asti. Ole kanssamme edelleen. Aamen.